

LUNDS UNIVERSITET
Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE 15hp

Höstterminen 2014

Lärarytbildningen i musik

Handledare: Bo Nilsson

Läromedel i praktiken

En enkätundersökning av gymnasielärares val av läromedel i

ljudproduktion och musikproduktion

av Joakim Jensen

Abstract

Title: Teaching materials put into practise – A questionnaire study about upper secondary school teachers selection of teaching materials in audio production and music production.

Author: Joakim Jensen

The main objective of this study is to find out what kinds of teaching material educators in upper secondary school in southern Sweden use when teaching the subjects “Ljudproduktion 1 och 2” and “Musikproduktion 1 och 2”, both in the field of music production. Along with investigating educator’s ways of selecting material, the work also aims to provide knowledge about general attitude and opinion about teaching material in the field of music production. The study is inspired by both quantitative and qualitative methodology where data was collected through an online questionnaire with open questions. The study shows that the educators have various perceptions of teaching material where some of them considered various forms of practical tasks as part of the term. The main teaching materials consisted of various self-made teaching materials, practical tasks and videos. The result shows that the educators believe that videos and student involving tasks increase creativity among the students. They also combine different types of teaching materials, in several cases books is combined with practical tasks.

Keywords: Teaching materials, selecting teaching materials, music production, audio production, upper secondary school, music pedagogy, self-made teaching materials

Sammanfattning

Titel: Läromedel i praktiken - En enkätundersökning av gymnasielärares val av läromedel i ljudproduktion och musikproduktion.

Språk: Svenska

Författare: Joakim Jensen

Studiens syfte är att visa på en breddad syn på begreppet läromedel samt att ge en bild av vilka typer av läromedel lärare på gymnasieskolor i Skåne arbetar med i kurserna ljudproduktion 1 och 2 och musikproduktion 1 och 2. Undersökningen genomfördes med en webbaserad enkät innehållande både öppna och slutna frågor vilket har resulterat i data med både kvalitativ och kvantitativ karaktär. Enkätsvaren visar på att lärarna har en varierad uppfattning om vad läromedel är och att läromedel i form av praktiska uppgifter, experiment och övningar används i en stor utsträckning. Nästintill alla lärarna producerar egna skriftliga läromedel och läromedel i form av videoklipp, ofta webbaserade på hemsidan *Youtube*, används ofta i undervisning. Studien ger även en viss bild av att gällande styrdokument sällan ligger till grund för val av läromedel samt på ett begränsat kollegialt samarbete vid läromedelsval.

Sökord: Musikproduktion, ljudproduktion, läromedel, läromedelsval, gymnasielärare, egenproducerade läromedel, musikpedagogik

INNEHÅLL

1. INLEDNING OCH BAKGRUND	1
1.1 GYMNASIESKOLAN IDAG	2
1.1.1 Ljudproduktion och musikproduktion	3
1.2 LÄROMEDEL	4
1.2.1 Läromedelskategorier	7
1.3 KREATIVITET OCH SKAPANDE	7
1.3.1 Musikalisk kreativitet	9
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	11
3. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	12
3.1 ATT LÄRA GENOM AKTIVITET	12
3.1.1 Pedagogiska metoder	13
3.2 KREATIVT SKAPANDE.....	14
3.2.1 Grupprocesser och ramar	14
3.3 LÄROMEDELSVAL OCH YRKESKOMPETENS.....	15
3.3.1 Den sociala musikproducenten	15
3.3.2 Lärare och läromedelsval.....	15
3.3.3 Multimedia i undervisning	17
4 METOD.....	18
4.1 KORT OM KVANTITATIV OCH KVALITATIV FORSKNING	18
4.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH URVAL.....	19
4.3 ENKÄT OCH FÖLJEBREV.....	20
4.3.1 Enkätens bortfall	21
4.4 INSAMLING AV DATA.....	22
4.5 ANALYS AV DATA.....	22
4.6 ETISKA AVVÄGANDEN	23
4.7 STUDIENS TILLFÖRLITLIGHET	23
5. RESULTAT	25
5.1 KREATIVA OCH SKAPANDE LÄROMEDEL	26
5.1.1 Kombinationer av läromedel och kombinerade medier	26
5.1.2 Kreativiteten utgår från eleverna	27
5.2 VAD ÄR ETT LÄROMEDEL?.....	27
5.2.1 Läromedel i praktiken.....	27

5.2.2 Varierade uppfattningar.....	28
5.2.3 Begreppet material.....	29
5.3 LÄRARNAS VAL AV LÄROMEDEL	29
5.3.1 Varierat användande.....	30
5.3.2 Motiveringar.....	30
6. RESULTATDISKUSSION	31
6.1 LÄROMEDELSVAL	31
6.1.1 Läromedel i praktiken.....	32
6.1.2 Kreativa och skapande läromedel	33
6.1.3 Multimedia	33
6.2 PEDAGOGISKA METODER.....	34
6.3 UNDERSÖKNINGENS BORTFALL OCH GENUSASPEKT	34
6.4 METODDISKUSSION	35
6.5 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	36
REFERENSER.....	37
BILAGA 1
BILAGA 2

1. Inledning och bakgrund

Som student på Musikhögskolan i Malmö har jag under utbildningens gång intresserat mig för och fördjupat mig inom ljudproduktion och musikproduktion. Intresset för att förevisa ljud väcktes redan under gymnasietiden där jag började spela in mig själv, jag tog även kurser i inspelningsteknik på gymnasieskolans musiklinje. Under senare år har jag fortsatt studera ljudproduktion och musikproduktion och då fördjupat mig mer, detta ser jag i kombination med min blivande lärarroll som ett viktigt verktyg att ha kunskap om. Mina huvudämnen som lärare är trummor, slagverk och ensemble, men jag har även erfarenhet som praktikant på ett musikgymnasium i Skåne av att undervisa i ämnena ljudproduktion och musikproduktion.

Inom trummor- och slagverk är min erfarenhet att många verksamma lärare ofta utgår från ett begränsat antal förlagsproducerade läromedel och digitala hjälpmedel som är gemensamma för gruppen trum- och slagverklärare. Ett liknande läromedelsanvändande inom ljudproduktion och musikproduktion har jag själv inte upplevt. Vid tidigare besök på ett antal gymnasieskolor i Skåne har jag fått uppfattningen av att ämnet musikproduktion saknar en brett utbud av läromedel och att lärare på respektive skola tvingas skapa eget material. Med teknikens utveckling har enkla medel att producera musik blivit mer tillgängliga och flertalet skolor har tillgång till modern teknik inom området.

Idag är det inte helt främmande att som ung musikutövare se datorn och musikproduktion som sitt huvudinstrument. Min uppfattning är att en stor grupp unga musikutövare lyckas förstå och behärska avancerade funktioner inom dels digitala verktyg men samtidigt inom den ädla konsten att komponera och skapa bra musik. Dagens generation, en grupp jag själv tillhör, lever i en till stor del digitaliserad värld där tillgången till kunskap och global tillhörighet är nära till hands genom datorer och internet. *Millenniegenerationen (Millennials)*, ett begrepp vidareutvecklat av Howe och Strauss (2000), innebär de människor födda 1982 eller senare som är den första generationen uppvuxna i ett samhälle format av digitala medier. Denna generation var vid millenniumskiftet inte ännu vuxna och består idag av barn, ungdomar och unga vuxna studerandes inom Sveriges olika skolverksamheter. Inom ett ämne som baseras till en stor grad på digitala verktyg och med elever är så vana vid att söka information egen hand, vilka olika typer av läromedel använder sig då lärarna av? I en skrivelse från

Regeringen (1998), *Lärandets verktyg – nationellt program för IT*, beskrivs ett samhälle under förändring där studenters relation till kunskap och lärande har börjat ta ny form:

Skolan måste relatera till samhällets omvandling och anpassas till dagens och morgondagens förutsättningar. Eftersom samhället ändras så snabbt har kraven på kunskap förändrats. Eleverna behöver goda och breda grundkunskaper för att kunna hantera alla utmaningar de kommer att möta. Samtidigt som behovet av grundläggande kunskaper ökar blir det än viktigare att eleven lär sig att lära. Kunskap förändras till att bli mer av en metod och ett förhållningssätt (Regeringen, 1998, s.6).

Möjligheterna som digitala verktyg idag skapar för musikskapande är oändliga och utbudet är desto större. Datorn som verktyg inom musikutövande skapar nya möjligheter att komponera, spela in och editera, improvisera, experimentera och få liv i noterad musik (Nilsson, 2002). Den avancerade musikdatorn är inte längre enbart ett arbetsredskap för teknikern i inspelningsstudio utan kan idag, knappt märkbart, vara placerad i det kompakta sovrummet eller till och med i mobiltelefonen. Nilsson (2002) beskriver hur datorn har blivit transparent och som något som finns kring oss utan att vi lägger märke till det. I skrivande stund då datorer är ännu mer kompakta, komplexa och avancerade så har transparensen onekligen blivit större.

1.1 Gymnasieskolan idag

Gymnasieskolan i Sverige styrs av nationella riktlinjer, regler och mål utfärdade av Sveriges riksdag och regering. Skollagen, beslutad av riksdagen, ligger till grund för skolans alla styrdokument, förordningar och den kommunalt organiserade skolverksamheten. Sveriges kommuner står som huvudmän och har som ansvar att utifrån lokala premisser organisera och tilldela resurser inom sina verksamhetsområden. De nationella riktlinjer och mål som styr en verksamhets utbildning uttrycks i form av olika läroplaner, ämnesplaner och kursplaner riktade mot de olika skolformerna, en läroplan är en förordning beslutad av Sveriges riksdag (Regeringen, 2008; Lärarnas riksförbund, 2014).

År 2011 sjösattes den nya skollagen (2010:800) med tillhörande läroplan för gymnasieskolan, *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (Regeringen, 2008; Riksdagen 2010). Inom den svenska gymnasieskolan finns det 18 nationella program, 12 av dessa är yrkesförberedande och sex är högskoleförberedande. De nationella programmen består av gymnasie-

gemensamma ämnen, programfördjupningar, gymnasiearbetet samt programinriktningar (Skolverket, 2014a).

1.1.1 Ljudproduktion och musikproduktion

Ljudproduktion och musikproduktion på gymnasiet omfattas av flera kurser styrda av kursplaner, samtliga kurser ingår i det högskoleförberedande estetiska programmet och kan beroende på inriktning samt lokal programutformning erbjudas antingen som inriktningskurser, fördjupningskurser eller som individuellt valda kurser. Enligt gymnasieskolans läroplan har estetiska programmet fem inriktningar, dessa är: dans, estetisk och media, musik, teater samt bild och formgivning (Skolverket, 2011). I denna studie undersöker jag kurserna *Musikproduktion 1* och *2* samt *Ljudproduktion 1* och *2* på det estetiska programmet och som ingår i de två ämnena *Musik* och *Ljudproduktion*. Ämnesplanerna innehåller beskrivningar av ämnens syften och kursplanerna innehåller centrala innehåll för vad kurserna ska behandla. I kursplanerna beskrivs även kursernas kunskapskrav från lägsta godkända betyg (betyg E) till högsta betyg (betyg A) (Skolverket, 2014b). Eftersom studiens utvalda ämnen och kurser var för sig beskrivs omfattande av Skolverket så presenterar jag endast ämnet Musik och kursen Musikproduktion 1.

Ämnesplanen för Musik beskriver ämnets syfte genom nio punkter och består enligt Skolverket av förmågor, kunskaper och färdigheter som eleverna ska ges möjlighet att utveckla (Skolverket, 2014b):

- Färdigheter i att musicera instrumentalt eller vokalt, såväl efter noter som på gehör, samt färdigheter i att använda ett konstnärligt och musikaliskt uttryck.
- Kunskaper om musik, begrepp och stildrag från olika tider och kulturer.
- Förmåga att improvisera.
- Kunskaper om musikinstudering, enskilt och i grupp, samt förmåga att ta ansvar för sin musikaliska färdighetsutveckling.
- Kunskaper om instrumentets konstruktion och egenskaper, röstfysiologi och röstvård.
- Förmåga att skapa musik och arrangera för en eller flera valda ensembletyper.
- Förmåga att värdera, samarbeta och ta ansvar i musikalisk gestaltning och musicerande inför och i kommunikation med publik.

- Färdigheter i att använda musikteknisk utrustning samt kunskaper om hur musik kan framställas och hanteras digitalt.
- Kunskaper om arbetsmiljöfrågor.
(Skolverket, 2014b, s.1-2)

I kursplanen för Musikproduktion 1 beskrivs det att kursen omfattar de ovan utskrivna punkterna 8 och 9 med specifik betoning på punkt 9. Vad kursen ska behandla framställs genom 9 andra punkter och benämns som centralt innehåll:

- Grundläggande bearbetning av ljud med analog och digital teknik.
- Medier för spridning av musikaliska produktioner.
- Koppling och styrning av ljudutrustning vid inspelningar och scenframföranden.
- Grundläggande ljuddesign och teknik vid livemusik.
- Rumsakustik och ljudlära.
- Planering och genomförande av ett musikaliskt produktionsprojekt i samarbete med andra, till exempel vid inspelning av sång eller av akustiska eller elektriska instrument.
- Lagar och regler som gäller konstnärliga produktioner, till exempel upphovsrätt.
- Arbetsmiljöfrågor med fokus på elsäkerhet, ergonomi, hörselvård, belysning, arbetstidsregler och arbetsmiljöregler.
(Skolverket 2014b, s.33)

Innehållet ovan ligger till grund för vad kursen ska innehålla och är det som lärarna formar sin undervisning kring. Som resurs för sin undervisning använder sig lärare av läromedel, begreppet läromedel är onekligen centralt för denna studie och avhandlas därför ingående i följande avdelning.

1.2 Läromedel

I denna avdelning utreder jag olika definitioner av begreppet läromedel, dels genom en kort historisk redogörelse men också genom att ta reda på hur läromedel benämns av skolverket och forskare. Begreppet läromedel definieras i *Nationalencyklopedin* som en resurs för lärande och undervisning. Inom definitionen inbegrips modern teknik och digitala resurser för informationshämtning och kommunikation, spel samt produktion av multimodala texter. De mer traditionella formerna är läroböcker, ordböcker, läseböcker och övningsböcker (Selander, 2014). Läromedel i sin ursprungliga form skapades genom boktryckarkonsten och kunskap förflyttades således från bildade individers

minne till tryckt text. Genom industrisamhället blev tryckta läromedel, i detta fall läroböcker, en del av skolvärlden och kunde för första gången massproduceras, även läromedel i form av skolplanscher och naturalier (torkade växter, stenar, uppstoppade fåglar, med flera) blev en del av industrisamhällets gängse läromedel för skolan (ibid.).

Flertalet framstående författare, forskare och kulturpersonligheter, exempelvis Alice Tegnér, Selma Lagerlöf och Carl Larsson, engagerade sig under början av 1900-talet i produktionen av läromedel (Selander, 2014). Efter andra världskriget började det bli vanligt att producera läromedel tillsammans (ibid.) och från och med 1960-talet tillkom läromedel i form av paket där studiebok, huvudbok, stordiaserier och bildband ingick (Korsell, 2007). Under 1970-talet förändrades arbetsmetodiken i skolan till ett mer elevaktivt arbetssätt där eleverna, bland annat genom läromedel, skulle få söka kunskap på egen hand. En bredare syn på läromedel kom till under följande decennium där bilder, tidningar och tidskrifter ansågs ingå i definitionen, när datorn och den moderna informationstekniken kom till så har definitionen utvidgats ytterligare (ibid.).

Englund skriver i skolverkets rapport nr 284 att det inte finns en officiellt fastställd definition av vad läromedel är (Skolverket, 2006a). Rapporten refererar till 1980 års läroplan för grundskolan där det står att ”Läromedel är sådant som lärare och elever kommer överens om att använda för att nå uppsatta mål” (Läroplan för grundskolan, 1980, citerat i Skolverket, 2006a, s.14). I nästkommande läroplan för grundskolan, 1994 års läroplan, skrivs det ännu mindre om läromedel. Här nämns det att rektorn har ett särskilt ansvar för att eleverna får tillgång till läromedel av god kvalitet där ”skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel.” (Skolverket, 1994, s. 17). I *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* nämns läromedel i en liknande omfattning som i 1994 års läroplan för grundskolan där rektorn har ett särskilt ansvar för att ”(eleven) får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bl.a. bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel.” (Skolverket, 2011, s.15).

Englund utgår i sin undersökning från den definition av läromedel som ryms i 1980 års läroplan för grundskolan men för att definitionen ska bli mer omfattande så involverar hon även ”Internet och dataprogram, filmer och konstverk, naturen (djur och

växter) och lärosituationer som t.ex. studiebesök” (Skolverket, 2006a, s.15). Korsell (2007) beskriver Englund's definition som att nästan allt kan betraktas som läromedel då naturen och lärosituationer bryter av från definitionens inledande framställning som utgörs av människligt utformade artefakter. Enligt Korsell (ibid.) inbegriper naturen och lärosituationer att en sten, en dagmask, en dialog, interaktion mellan människor, tal och handlingar kan tolkas som läromedel.

I ett försök att nå fram till en definition av så har Korsell (2007) undersökt hur Skolverket nationellt redovisar skolors kostnader. I Skolverkets rapport 280 från år 2006 redovisas föregående års kostnader för samtliga gymnasieskolor i Sverige (Skolverket, 2006b), det intressanta i rapporten gällande definitionen av läromedel är hur Skolverket kategoriserar sina utgifter (Korsell, ibid.). I rapporten redovisas läromedel i grupp tillsammans med utrustning och bibliotek, i rapportens första bilaga inkluderas en definition:

Med läromedel, utrustning och skolbibliotek avses skön- och facklitteratur, tidningar, tidskrifter, broschyrer och annat tryckt material samt för undervisning framtagna kopior. Med utrustning avses datorer, maskiner och verktyg som används i undervisningen, bild- och ljudmedier, AV-centraler, förbrukningsmaterial, programvara för undervisning, läromedelscentral och institutionstekniker. Dessutom räknas kostnader för resor i samband med studiebesök, kulturaktiviteter och lägerskolor hit. Med skolbibliotek avses kostnader för bokinköp och lönekostnad för skolbibliotekarie. I kostnader för läromedel och utrustning hos landstingen ingår även kostnader för bland annat den maskinpark som behövs för att kunna bedriva utbildningen (Skolverket, 2006b, s.64).

Skolverkets rapport 377 som avser 2011 års omkostnader av den nationella skolverksamheten är i princip identiskt formulerad. Ett undantag är att läroböcker lagts till och fått en central roll i rapportens definition av läromedel (Skolverket, 2012).

På skolverkets hemsida samlas utvalda forskningsrön med syfte att öka kunskap hos rektorer och lärare, i en avdelning med läromedel som tema beskrivs det som ett verktyg med flera syften. Läromedel kan användas som ett redskap vid undervisning men samtidigt som en standard för socialt accepterad kunskap och en standard för ideologiska ställningstagande samt social kontroll (Skolverket, 2014c). På hemsidan ges en slutgiltig kommentar om vad ett läromedel är: ”Sammanfattningsvis verkar det vara rimligt att idag tala om "pedagogiska texter" eller "resurser för lärande" för att täcka in alla de olika medier och texter som används i olika slags lärandesituationer.” (Skolverket, 2014c).

Även Korsell (2007) formulerar en slutgiltig definition av läromedel: ”föremål format av människan som används i undervisningen för att underlätta lärande” (Korsell, 2007, s.26). Hon benämner även läromedel utifrån hur de har producerats, exempelvis så anges läromedel utgivna på förlag som förlagsproducerade och läromedel producerade av lärare som lärarproducerade.

1.2.1 Läromedelskategorier

Med utgångspunkt från definitionen ”resurser för lärande” (Skolverket, 2014c) och Korsells (2007) indelning efter hur läromedlet har producerats, så har jag utformat egna kategorier riktade mot ljudproduktion och musikproduktion. Kategorierna används som slutna frågor i enkäten (se bilaga 1) men följs upp av en öppen följdfråga, detta för att ge utrymme åt informanterna att uttrycka andra definitioner. Kategorierna nedan avser i några fall flera typer som är egenproducerade eller producerade av andra.

- Läroböcker, arbetsböcker och artiklar:

Egenproducerade, producerade av ett bokförlag alternativt av annan lärare eller yrkeskunnig.

- Webbsidor och webbartiklar:

Webbsidor och webbartiklar antingen egenproducerade eller tidigare producerade av andra.

- Digitala hjälpmedel:

Egenproducerade alternativt tidigare producerade av andra. Kategorin avser applikationer och mjukvaror för datorer, mobiltelefoner samt andra digitala verktyg.

- Videoklipp:

Egenproducerade alternativt producerade av andra.

- Studiebesök:

Besök på arbetsplatser inom ramarna av kursens innehåll och de moment den omfattar.

- Gästlärare:

Moment av undervisning, praktiska uppgifter eller inspirationsmöten av lärare eller yrkeskunniga som primärt inte undervisar på skolan.

1.3 Kreativitet och skapande

Genom att titulera sig musikproducent förefaller det sig rimligt, att döma av kombinationen musik och produktion, att musik är den slutprodukt som skapas och tillverkas av en producent. I Gullös (2010) doktorsavhandling *Musikproduktion med föränderliga verktyg – en pedagogisk utmaning* använder han sig av följande definition

av begreppen musikproduktion och musikproducent: ”I den här texten används begreppen musikproduktion och musikproducent vidare som inkluderande för musikskapande där frukten av musikproducenternas arbete är olika typer av medieburna musikverk” (Gullö, 2010, s.8). Genom att områdena ljudproduktion och musikproduktion innefattar skapande samt att en betydande stor samling forskare skriver under på att kreativitet är en huvudkomponent vid skapande (Runco & Albert, 2010), så förefaller det sig naturligt att i denna studie utreda området. Nedan följer relevanta teorier om kreativitet och skapande, nästkommande avsnitt riktar sig specifikt mot musikalisk kreativitet.

Kreativitet har under det senaste decenniet försökts definieras och teoretiseras av många forskare och psykologer, teorierna är många och leder till olika slutsatser. Runco och Albert (2010) redogör för hur det skedde en fem gånger så stor ökning av vetenskapliga avhandlingar och artiklar som avhandlar kreativitet ur det psykologiska perspektivet från och med 1960-talet och framåt. Den under senare tid mest cirkulerande teorin är att kreativt tänkande baseras på originella idéer med avsikt att vara problemlösande (ibid.).

Kaufman och Sternberg (2007) menar på att kreativt tänkande är av en problemlösande karaktär, de beskriver vidare tre komponenter som innefattas hos de vanligaste teorierna kring kreativt tänkande. En kreativ idé behöver vara ny, innovativ eller annorlunda; den behöver vara av hög kvalitet och den behöver vara anpassad till den uppgift som väntar (Hargreaves, Macdonald och Miell, 2012). Dreyfus och Dreyfus menar som motsats på att allt intelligent tänkande inte behöver vara problemlösande utan anser att våra vardagliga uttryck som tal, hur vi placerar våra fötter samt hur vi mentalt sorterar information och intryck i stunden inte uteslutande är av en problemlösande karaktär (refererat i Nilsson, 2002). Detta påvisar likheter med hur människans handlande kan inte alltid förklaras i ord och de kunskaper, som exempelvis en yrkesgrupp, överför till handling kan benämnas *tyst kunskap* (Molander, 1996). *Tacit knowledge* (tyst kunskap), ett begrepp som utvecklades 1958 av Polanyi, menar på att en stor del kunnande i form av antingen fysisk eller kognitiv handling inte kan beskrivas och att en stor del av människans vanor och handlingsmönster sker omedvetet (Molander, 1996).

1.3.1 Musikalisk kreativitet

Inom musikforskningen debatteras skillnaderna mellan improvisation och komposition, ifall en musiker som improviserar i stunden även komponerar och ifall en komponerande musiker kan improvisera genom att komponera. Begreppet *reflection-in-action* (reflektion vid aktivitet, min översättning) myntades av Schön (1983) och beskriver jazzens improvisation där musikern reflekterar i samma stund som den musikaliska aktiviteten sker. Motsatsen, *reflection-on-action* (reflektion av aktivitet, min översättning), innebär att musikern reflekterar, utvärderar och reviderar en musikalisk aktivitet som skulle kunna ha improviserats fram i efterhand. I fallet där musik som improviserats fram för att i efterhand utvärderas och eventuellt ändras så skulle en möjlig definition vara komposition med inslag av improvisation (Folkestad, 1996). Improvisation kan enligt Folkestad (ibid.) delas upp i de två kategorierna spontan improvisation och äkta improvisation.

Den spontana improvisationen innehåller musikaliska idéer från tidigare improvisationer lagrade att användas vid passande tillfällen, medan den äkta improvisationen bygger på instinktiva emotionella processer som ska resultera i äkta improviserad musik. Det krävs då mycket förkunskaper för spontan improvisation medan kunskap om äkta improvisationen inte anses kunna övas upp. Tillfället för när det musikaliska aktiviteten äger rum, tid som aspekt, kan användas som definition av skillnaden mellan improvisation och komposition. En komposition kan avbrytas och på så sätt pausas medan en improvisation alltid sker i nuet (Folkestad, 1996).

Processen som leder fram till produkten, musikskaparprocessen som leder till ett musikstycke, är moment som inte bör studeras separat när det handlar om ungas musikskapande (Nilsson, 2002; Folkestad, 1996). Studerandet av processen visar på aktiviteter och förändringar som skett över tid i relation till skaparen eller skaparna och beskriver således inte den färdiga produkten. Produktens existens är i sig central för att motivera och frambringa fortsatta processer (Folkestad, 1996), processen och produkten är alltså beroende av varandra (Nilsson, 2002; Folkestad, 1996). Nilssons (2002) studier av barns musikskapande med hjälp av datorer och synthesizers visar på att barnen kopplade musikskapandet till redan existerande kulturella praktiker. Musikskapandet kopplades till aktiviteter och händelser från barnens vardag, till exempel lek, berättelser och sport. Barns musikskapande visar sig därför behöva studeras djupare och med fokus

på deras sammanhang och deras uppfattning, vi talar då om barns musikskapande praktik (ibid.).

MacDonald, Byrne och Carlton myntade begreppet *musical invention* (*musikalisk uppfinning*, min översättning) (refererat i Hargreaves, Macdonald & Miell, 2012), vidare utvecklat av Hargreaves, Macdonald och Miell (2012), att användas som ett heltäckande begrepp för flertalet musikaliska koncept. Ett brett användande av begreppet musikalisk uppfinning presenteras som ett alternativ för att undvika bibetydelser som kan finnas hos begreppen musikalisk improvisation, kreativitet, komposition och musikaliskt framträdande, med flera (Hargreaves, Macdonald & Miell, 2012, s.2). Musikalisk uppfinning som synsätt kan liknas vid Liliestams (2009) begrepp, *att musika*, där Liliestam (ibid.) utgått från och vidareutvecklat Smalls begrepp *musicking* (refererat i Liliestam, 2009). Small menar, enligt Liliestam (ibid.), att musik består av mer än att endast spela och lyssna, musicking som begrepp omfattar därför alla aktiviteter kopplade till framförandet av levande musik. Liliestam (ibid.) anser att Smalls synsätt inte är anpassat för dagens medieburna musikkonsumtion och har därför utvidgat definitionen så att den innefattar:

... alla aktiviteter där musik ingår, exempelvis lyssna, sjunga, spela, skapa musik, dansa, prata eller berätta om musik, läsa om musik, samla på musik, att "ha musik på hjärnan" eller dra sig till minnes musik tyst inom sig (Liliestam, 2009, s.24).

Med den nya teknikens framfart och påverkan på artisters låtskrivande och produktioner så anser Hargreaves, Macdonald och Miell (2012) att de mer traditionella rollerna inom musikskapande numera inte är lika tydliga. Ett musikstyckes arrangör, inspelnings-teknikern i musikstudion, kompositören samt artisten har alla genom användandet av ny teknik inte lika utpräglade roller där exempelvis inspelningsteknikerns roll kan överlappas med kompositörens eller artistens roll som upphovsman av ett musikstycke. Rollen som publik vid DJ-konserter kan även den se annorlunda ut då publikens agerande och reaktioner kan bana väg för spontanitet och vara en del av framträdandets utformning (ibid.).

2. Syfte och Frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka vilka läromedel som används av lärare inom ljudproduktion och musikproduktion på gymnasieskolor i Skåne, hur lärarna motiverar sina val av läromedel samt vilken uppfattning de har om läromedel inom sina ämnen.

- Vilka läromedel använder lärare i kurserna inom ljudproduktion och musikproduktion på gymnasieskolor i Skåne?
- Vilken uppfattning har lärarna om läromedel inom sina ämnen?

3. Teori och tidigare forskning

Här presenteras studiens teoretiska underlag som ligger till grund för den kommande resultatdiskussionen. Kapitlet inleds med teorier om hur vi människor tar till oss och för vidare kunskap, detta genom våra kognitiva olikheter samt med utgångspunkt från de mycket erkända teorierna om hur lärande skapas genom aktivitet. Vidare presenteras teorier om kreativt skapande och grupprocesser, tidigare litteratur och forskning om yrkeskompetens, läromedelsval och multimedia i undervisning.

3.1 Att lära genom aktivitet

Banbrytande teorier om hur människan egentligen tar till sig kunskap, att vi lär oss genom aktivitet och interaktion med andra, myntades för över ett sekel sedan men är inom utbildning och pedagogik fortfarande högst relevanta. De för psykologin och pedagogiken betydande teorierna skapades av Vygotskij och samlas under benämningen *lärande som socio-kulturell-historisk praxis* (Sandberg, 2006). Vygotskij ansåg att människans inre processer skapades av yttre aktiviteter och de aktiviteter som sker tillsammans är fröet till det den individuellt utvecklade kunskapen. Teorierna kan därför ställas som motpol mot mer traditionella teorier som det globala skolväsendet är sprunget ur där tysta och lydiga elever ansågs vara mönsterelever. Elevernas samtal mellan skolbänkarna, något som tidigare kunde anses vara stökigt, är enligt Vygotskij positivt och utvecklande för eleverna (ibid.). Sandberg (ibid.) har kategoriserat teorierna enligt: sociala, medierade, situerade och kreativa.

Social påverkan på vårt lärande, som beskrivet ovan, innebär att människor först lär sig i interaktion med andra. Medierande egenskaper innebär att vi under våra aktiviteter använder oss av hjälpmedel för att ta till oss kunskap. Ett hjälpmedel, benämnt som artefakt, kan vara ett tecken eller ett verktyg, en artefakt i ett musikaliskt sammanhang skulle kunna vara ett instrument eller sjungna melodier. Situerade aktiviteter innebär att våra lärandeaktiviteter alltid äger rum på specifika platser, rum eller kulturella kontexter. Den lärande aktivitetens specifika situation ligger till grund och benämns då som situerad, exempelvis så är det lättare att lära sig spela trummor i en utrustad musiksall än i en syslödssal. Det fjärde och sista området av teorierna innebär att våra lärandeaktiviteter ska vara kreativa, vi utvecklar och omskapar hela tiden våra relationer och vårt sammanhang (Sandberg, 2006). Ur Vygotskijs teori om situerade aktiviteter har

situerat lärande (Folkestad, 1996; Heiling, 2000; Lave, 2009) utvecklats som en modell att beskriva lärosituationer där den specifika situationen står i relation till lärandet. Vid *situerat lärande* ligger fokus mer på att praktisera kunskap än på själva kunskapen i sig (Folkestad, 1996). Exempel på detta kan vara förklarandet av lärandet relaterat till situationen och kontexten, exempelvis en musikgrupps repetition i en replokal, detta till skillnad från rent vetande och kunnande om innehållet i nämnd aktivitet.

En annan modell för lärande, kallad *transfer learning*, innebär att använda redan existerande kunskaper i nya liknande situationer (Haskell, 2001). Genom att känna igen nya situationer och dess likheter med tidigare upplevda situationer förstår vi samt tar till oss ny kunskap snabbare. Ett exempel på *transfer learning* är hur en pianist skulle kunna ta med sig kunskap och snabbare kunna lära sig spela dragspel.

3.1.1 Pedagogiska metoder

Steinberg (2013) beskriver de tre pedagogiska metoderna förmedlingspedagogik, motivationspedagogik och processpedagogik översatt till hur lärare, med utgångspunkt från metoderna, arbetar med digitala verktyg i undervisningen. Genom förmedlingspedagogik är läraren den främsta informationskällan där valet av innehåll, läromedel och lärarens instruktioner återspeglar kursplanernas kunskapskrav. På så sätt blir läraren en tydlig förmedlare av kunskap. Förmedlingspedagogens användande av digitala verktyg bibehåller de mer traditionella läroböckernas utformning där text endast förflyttas från fysisk pappersform till ett digitalt format.

Motivationspedagogik går ut på att läraren skapar aktiviteter och på så sätt aktiverar eleverna att själva påverka hur de lär sig. Aktiviteterna kan vara utformade på en rad olika sätt men grundas i att hålla eleverna aktiva och motiverade samt att det ger möjlighet till att tillgodose deras olika multipla intelligenser och lärstilar. Digitala verktygs utformning passande motivationspedagogik har ofta ett mer lekfullt och spelorienterat upplägg vilket ska uppmuntra till kreativitet och trivsel. För processpedagogik är grundtanken att undervisningens process är lika viktig som innehållet samt att läraren mer tar sig an rollen som mentor, handledare, uppmuntrare och vägledare. Med digitala verktyg skapar processpedagogen till exempel effektiva digitala plattformar att kommunicera med eleverna (Steinberg, 2013).

3.2 Kreativt skapande

Burnard (2012) anser att alla barn som börjar i skolan ser sig själva som musikaliskt kreativa men att de, genom skolans prägel, lär sig att det krävs specialistkunskap för att skapa musik kreativt. Denna uppfattning grundas i att musiklärare ofta tillhör en kultur med en skev och romantiserad uppfattning om att kreativt musikskapande tillhör musik från förr där de stora enskilda kompositörerna förespråkas. De upplevelser och erfarenheter eleverna får genom musikundervisningen är sammanlänkade med de resurser, rutiner, konventioner och utformade uppgifter som läraren till stor del skapar efter egna preferenser. Den sociala kulturen kring musikskapande som utgår från grupproller och forum med varierad utformning är genom modern teknik under ständig utveckling (ibid.). Burnard (ibid.) anser att musikalisk kreativitet är komplex och definieras olika värdefull inom olika kulturer. Vidare presenterar Burnard (ibid.) *situated music creativity* (situerad musikalisk kreativitet, min översättning) och menar på att skolan och samhället bör se musikalisk kreativitet som något som skapas i specifika situationer, kontexter och på specifika platser. Vidare anser hon att möjligheter för samarbeten mellan musikindustrin och musikutbildningar inte är tillräckligt undersökt och att samband och liknelser med den riktiga yrkesvärlden är få (ibid.).

3.2.1 Grupprocesser och ramar

Nya sammansättningar av undervisningsgrupper för med sig moment som kan vara utmanande både för elever och lärare. Vid mötet med nya klasskompisar eller kursdeltagare kan uppstå hinder som står i vägen för kreativitet, detta kan vara osäkerhet och nervositet bland gruppdeltagarna (Erberth & Rasmusson, 1996). En kreativ process underlättas av ett harmoniskt och tolerant gruppklimat där lärarens uppgift blir att skapa trygghet, tillit och struktur åt gruppen för fortsatt undervisning (ibid.). I boken *Undervisa i pedagogiskt drama* beskriver Erberth och Rasmusson (ibid.) drama som både en estetisk uttrycksform och som en pedagogisk metod där kommunikation och kreativitet står i fokus. Att låta eleverna komma till tals och få dem uttrycka sina egna idéer och sin spontanitet är viktigt för att skapa rätt klimat, detta är speciellt viktigt vid en inledande fas. För att komma i kontakt med sin skapande förmåga behöver eleverna tydliga, trygga men samtidigt pådrivande ramar, genom dessa utmanas eleverna vilket leder till utveckling (ibid.).

3.3 Läromedelsval och yrkeskompetens

Här presenteras tidigare forskning om lärares läromedelsval och om aspekter av kunskap för vad yrkesverksamma musikproducenter och lärare inom musikproduktion anses behöva för sina yrken. Slutligen presenterar jag teorier rörande användandet av multimedia i undervisning.

3.3.1 Den sociala musikproducenten

Som tidigare nämnt (se Inledning och bakgrund) så är tidigare utpräglade rollerna inom musikproduktion i form av studiotekniker, musikproducent, artist med flera idag inte lika tydliga. Dagens musikproducenter behöver ha kunskap om flertalet moment inom produktionsprocessen, men kunskap om pedagogik och ledarskap spelar även stor roll (Gullö, 2010). Gullö (ibid.) har studerat vad som kännetecknar musikproduktion i ett utbildningssammanhang samt hur yrkesverksamma musikproducenter och lärare inom musikproduktion beskriver den kompetens de anser sig behöva för sina yrken.

Avhandlingen är uppdelat i tre delstudier och baseras på enkätundersökningar, observationer och intervjuer. De yrkesverksamma musikproducenterna var eniga om att social kompetens behövs för att kunna arbeta med människor vid inspelningstillfällen och för att kunna skapa jobbtillfällen som oftast sker vid informella möten (ibid.). Yrkesgruppen behöver ha erfarenhet och kunskap kring att variera sin roll i en produktion eftersom inspelningssituationer kan te sig olika. Ibland behövs bestämda och strikta arbetsmetoder då vissa artister och musiker kräver struktur i sitt arbete, i andra fall behöver producenten ta rollen som en dold skuggfigur och föra processen framåt från ett annat håll. Informanterna i Gullös undersökning såg en problematik i musikutbildningarnas brist på främjandet av social kompetens (ibid.).

3.3.2 Lärare och läromedelsval

De lärare som deltog i Gullös (2010) undersökning arbetar i de flesta fall på estiska gymnasieprogram med musikproduktion och studiens resultat visar på ett uteslutande användande av obeprövade läromedel. Lärarna beskriver hur det hela tiden sätts nya krav på deras undervisning eftersom digitala verktyg i form av datorprogram och liknande applikationer hela tiden utvecklas och problematiserar deras arbete att sätta ramar för kursernas innehåll.

Bland resultatet beskrivs det hur lärare skapar eget skriftligt material på grund utav att de inte hittar passande läromedel. De egna läromedlens utformning tillsammans med den metod för hur de används beskrivs av Gullö (ibid.) som positivt då det har ett pedagogiskt värde. Fördelarna med att använda eget material var att de var mer personligt skrivna med ett språk där eleverna kunde relatera till hur läraren vanligen instruerade och uttryckte sig på lektionstid. Undervisningsmaterialet var även skrivet så att elever kände sig mer personligt tilltalade till skillnad från hur korrekt och opersonligt undervisningsmaterial i andra fall kan vara formulerade. Lärarna i undersökningen beskrivs använda sig av en mer laborativ och seminarieliknande pedagogisk metod med utgångspunkt från att eleverna är på olika ställen i sin utveckling, de tar således avstånd från mer traditionell förmedlingspedagogik där läraren är mästare (ibid.).

På grund utav att många elever idag ligger långt fram i kunskap om avancerade tekniska verktyg och att internet, genom nedladdning och fildelning, lätt ger eleverna tillgång till ett stort utbud så behöver lärarna anpassa sina undervisningsmetoder (ibid.).

Min slutsats rörande detta är att musikproduktion, med betydelsen att målet med verksamheten är att skapa musik i medieburn form, är ett utpräglat innovativt och kunskapsproducerande ämne som behöver andra slags undervisningsmetoder än annan mer traditionsbunden musikundervisning (Gullö, 2010, s. 164).

Gullö (ibid.) menar här att musik idag förmedlas genom moderna, internetbaserade, medier som ständigt utvecklas och förändras vilket medför att lärare inom musikproduktion behöver använda sig av undervisningsmetoder som inte går i linje med den mer traditionella förmedlingspedagogiken (se 3.1.1 *Pedagogiska metoder*).

Svenssons (2000) forskning om lärares läromedelsval inom ämnena engelska, samhällskunskap, naturkunskap inklusive ett antal karaktärsämnen i gymnasieskolan visar på att ett gemensamt utformat läromedel i form pedagogisk text styrde kursinnehållet och undervisningen. Lärarnas individuella lärarstilar visade sig även styra på vilket sätt det gemensamt producerade läromedlet användes i undervisningen (ibid.). Genom intervjuer och videodokumentationer med gymnasielärare inom gehoers- och musikleära och ensemble upptäckte Zimmerman (2009) att undervisningens innehållsmässiga balans styrdes av lärarna och inte av styrdokumentet. I studien uttrycker lärarna avsikter med sin undervisning där de vill förmedla en helhetsbild av musik. Enligt Zimmerman (ibid.) återfinns inte detta i de undersökta lärarnas

undervisning då de istället lyfter fram ämnesinnehåll utan att relatera till ett större musikaliska sammanhang.

Sandberg (1996) ställer sig i sin avhandling *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv* kritisk till lärares kompetenser gällande hur de utvärderar sin egen undervisning och bedömer elevernas kunskapsutveckling. Han anser att musklärare i stor grad baserar sin undervisning på egen kompetens, egna intressen och föreställningar istället för att följa styrdokument, vidare utvecklat fattas kompetenser som den decentraliserade och målstyrda skolan kräver (ibid.). Zandén (2012) skriver i webbartikeln *Från privatskicklig till professionell* om att svenska musklärare ofta är privatskickliga och inte professionellt skickliga lärare där avsaknaden av förmågan att bedöma och betygsätta elever grundar sig i bristen på kollegialt utbyte. Enligt Zandén (ibid.) så blir musklärare ofta ensamglare i skolverksamheten och utformar undervisningen till att bli deras privatsak, därav blir de privatskickliga lärare.

3.3.3 Multimedia i undervisning

Multimedia innebär att medier så som text, animationer, stillbilder, video och ljud kombineras för att skapa en ny form, exempelvis video innehållandes ljud (Najjar, 1996). Najjar, (ibid.) beskriver hur människan bearbetar information genom självständiga förbindelser i hjärnan, exempelvis så bearbetas och uppfattas text och bild genom självständiga förbindelser. I fallet där två kanaler används samtidigt förklaras genom *dual coding theory* (dubbel kodningsteori, min översättning), och har enligt Najjar (ibid.) stöd av omfattande forskning. Multimedia är på så sätt ett bra verktyg för lärande, detta speciellt hos individer med få förkunskaper om det som informeras (ibid.). Burnard (2012) ser fördelar med användandet av videoklipp, i detta fall publicerade på hemsidan *Youtube*, på så sätt att många unga idag finner musik online och är en del av webbaserade sociala nätverk där musik skapas.

4 Metod

För denna studie har jag valt att genomföra en enkätundersökning för att samla in och analysera data från en bestämd grupp informanter. Undersökningens data har samlats in på två olika sätt då enkäten bestod av både öppna och slutna frågor, slutna frågor på så sätt att informanterna har valt mellan förutbestämda alternativ och öppna frågor där de själv har skrivit in sitt svar. De slutna frågornas data har en kvantitativ karaktär vilket innebär att enkätsvaren, trots gruppens begränsade storlek, analyserats och uppmätts enligt hur typiska kvantitativa datainsamlingsmetoder vanligen analyseras. Data från enkätens öppna frågor är av kvalitativ karaktär där informanternas egenkomponerade svar har analyserats enligt hur kvalitativa datainsamlingsmetoder, till exempel datainsamlingsmetoden intervju, vanligen analyseras. Längre in i detta kapitel redogör jag för valet av informanter, min datainsamling och analys, enkäten och följebrevet, studiens etiska avväganden och tillförlitlighet.

4.1 Kort om kvantitativ och kvalitativ forskning

Kvantitativ och kvalitativ forskning skiljer sig åt på flertalet sätt. I grunden rymms olikheter gällande vilka kunskapsteoretiska antaganden, närmare bestämt vilken kunskap och vilka verklighetsbeskrivningar som accepteras och anses som riktig kunskap (Bryman, 1997; 2011). Kvantitativ forskningsmetod bygger på att forskaren följer ett visst antal steg där studien genomgår en process från teori till slutsats, kvalitativ forskningsmetod handlar mer om att studera den sociala realiteten och då främst analysera och skildra beteendet och kulturen hos grupper eller enskilda individer (Bryman, 1997; 2011). Enligt Eliasson (2006) lämpar sig kvantitativ forskning och dess metoder åt att påvisa hur olika mätbara kvantitativa variabler skiljer sig och fördelar sig inom en grupp av människor, företag, länder, organisationer, med flera. Kvalitativ data skiljer sig från kvantitativ data genom att beskriva egenskaper som inte är mätbara hos den eller det som undersöks (ibid.).

Under 1970-talet började de kvalitativa forskningsmetoderna bli mer populära på grund utav sina forskningsstrategiska egenskaper passande för samhällsvetenskapen. Metoderna ansågs kunna förklara och påvisa hållbara teorier om människor och deras handlingar. Innan 1970-talet betraktades de kvantitativa metodernas forskningsprocesser, de naturvetenskapliga likheterna genom mätning, kontroll, experiment och variabler, generellt mer korrekta för forskning (Bryman, 1997). Vanliga metoder inom

kvalitativ forskning är etnografiska studier, deltagande observation, kvalitativa intervjuer, insamling och kvalitativ analys av texter och dokument, fokusgrupper och språkbaserade metoder för insamling och analys av kvalitativa data (Bryman, 2011, s. 344). Inom kvantitativ forskning utgör enkätundersökningar och experiment de två vanligaste metoderna, även analys av tidigare insamlad information, strukturerad observation och innehållsanalys är exempel på kvantitativa forskningsmetoder (Bryman, 1997).

4.2 Tillvägagångssätt och urval

Som beskrivits ovan så har jag genomfört en enkätundersökning och har genom den samlat två olika sorters data. Enkäten innehöll både slutna och öppna frågor där de slutna frågorna analyserades på så sätt att jag har mätt hur stor del av de olika deltagarnas svar som har likheter med varandra, de öppna frågorna analyserades så att jag skapade mig en bild av informanternas tankemönster. Mer exakt hur enkäten utformades redogör jag för i avdelningen 4.3, *Enkät och följbrev*. Samtidigt som jag utformade min enkät så samlade jag in kontaktuppgifter till 23 verksamma och tidigare verksamma lärare inom ljudproduktion och musikproduktion med erfarenhet av att arbeta utifrån aktuell läroplan, Lgr11, på gymnasieskolor i Skåne.

Ejlertsson (2005) beskriver att enkätundersökningars deltagare brukar benämnas population eller målpopulation. I min studie har jag genomfört en totalundersökning vilket innebär att ett helt fält undersöks (ibid.), detta med en geografisk avgränsning. En problematik gällande urval av informanter är bristen på kvinnliga lärare inom yrkesområdet, vilket resulterat i att endast en kvinna bjöds in att delta i enkätundersökningen, studiens resultat speglar därför ett hundra procentigt deltagande av män. Studiens syfte var inte att undersöka genusaspekten, det finns en möjlighet att underrepresentationen av kvinnliga lärare inom ämnesområdet kan vara en viktig aspekt att undersöka och diskutera vid kommande undersökningar. Av de 23 personer som bjöds in till enkätundersökningen så deltog 11 stycken vilket innebär en svarsfrekvens på nära 50 %.

Samtliga av undersökningens informanter undervisar i musikproduktion och min tolkning är att ungefär hälften undervisar i ljudproduktion. Vilka av de två kurserna lärarna arbetar med är kopplat till enkätens interna bortfall och diskuteras vidare i avdelningen 6.3, *Undersökningens bortfall och genusaspekt*. I tabellen nedan visas vilka utbildningar informanterna har inom ljudproduktion och musikproduktion.

Tabell 1, "Vilken utbildning har du inom ämnet ljud- och musikproduktion?" (se bilaga 1):

Musiklärarutbildning	7
Ingen formell utbildning, yrkeserfarenhet	4
Annan högskoleutbildning	3
Gymnasieutbildning	3
Annan utbildning	2
Annan lärarutbildning	1
Folkhögskoleutbildning	1
Fristående yrkesutbildning	0

Tabell 1 visar att den vanligaste utbildningsformen är musiklärarutbildning följt av ingen formell utbildning, yrkesverksamhet. Eftersom det var möjligt att välja fler än ett alternativ och att majoriteten av informanterna valde minst två alternativ, så uppgår det sammanlagda resultatet till fler än 11 registrerade svar. Den vanligaste kombinationen av utbildningar, bland de som valde två eller flera, är musiklärarutbildning tillsammans med antingen annan utbildning eller annan högskoleutbildning.

4.3 Enkät och följebrev

Enkäten och dess följebrev hittar ni läsare som bilaga mot slutet av denna publikation, jag ska i denna avdelning beskriva enkätens och följebrevets design samt enkätfrågornas utformning. Vid utformningen av enkätens frågor, följebrev och design utgick jag från Ejlertssons (2005) bok *Enkäten i praktiken*. Tillsammans med enkäten skickade jag ett följebrev med kort information om studiens bakgrund och ändamål, varför informanterna valts ut till studien samt att deras svar skulle behandlas anonymt. Följebrevets design är skapad så att det ska bli lätt för läsaren att snabbt få en uppfattning om enkätundersökningen och dess syfte (se *Bilaga 2*), men också för att skapa ett intresse så att enkätens svarsfrekvens blir hög och bortfallet lågt.

Deltagandet i undersökningar inom utvecklings- eller forskningsändamål är frivilligt, något som är viktigt påpeka (Ejlertsson, 2005). I studiens följebrev beskrev jag för informanterna att de var utvalda och att deras kunskap och åsikter är värdefulla för studien. Deras deltagande var viktigt för att studiens resultat skulle bli så intressant som möjligt. Med dem formuleringarna ville jag skapa ett intresse hos de potentiella informanterna och på så sätt minska bortfallet. Ejlertsson (2005) skriver om två typer av bortfall, internt och externt, där *externt bortfall* innebär att deltagare antingen aktivt

väljer att inte delta eller inte kan delta. I de fall där enstaka frågor inte har besvarats av en deltagare som ändå deltagit i undersökningen talar man om *internt bortfall*.

När jag utformade enkätfrågorna operationaliserade jag studiens frågeställningar och skapade på så sätt fler frågor. Att *operationalisera* innebär att bryta ner studiens problemformulering och dess frågeställningar i mindre delkomponenter för att skapa undersökningsfrågor som avser alla delområden (Ejlertsson, 2005). Enkäten inleddes med tre slutna frågor där informanterna fick pricka för kön, vilka utbildningar de har inom ljudproduktion och musikproduktion samt vilka typer av läromedel de använder sig av i sin undervisning. Den sistnämnda frågan följdes upp med en öppen fråga där informanterna fick möjlighet att i fri text skriva in andra typer av läromedel som de inte ansåg nämnas i den slutna frågan. Eftersom jag själv anser att kurserna Musikproduktion och Ljudproduktion avhandlar elevernas kreativa och skapande förmåga, samt att skolverkets styrdokument (ämnesbeskrivningar för ämnena Musik och Ljudproduktion) för dessa kurser nämner konstnärligt uttryck och kreativt berättande (Skolverket, 2014b; Skolverket, 2014d), så handlade nästkommande fråga om vilka typer av läromedel informanterna skulle välja för att främja kreativitet och skapande hos sina elever.

Enkätens resterande fyra frågor delades upp i två kategorier, musikproduktion och ljudproduktion, och informanterna informerades om att endast svara på de frågor ur den kategori som avser den kurs de arbetar med. De som arbetade med båda kurserna ombads svara på alla frågor. Jag valde ut centrala innehåll från skolverkets styrdokument, Lgr11, som avhandlade samma moment inom både grundkursen (exempelvis Musikproduktion 1) och fördjupningskursen (exempelvis Musikproduktion 2) och frågade informanterna om vilka läromedel de använder i arbetet med dessa moment. De utvalda centrala innehållen för frågorna valdes ut på grund utav sina olikheter gentemot varandra, exempelvis inom avdelningen som avsåg Musikproduktion så valde jag ut centrala innehåll som avhandlar akustik, ljuddesign och ljudlära tillsammans med centrala innehåll som avhandlar planering och genomförande av ett musikaliskt produktionsprojekt.

4.3.1 Enkätens bortfall

Sammanlagt deltog 11 personer i undersökningen vilket innebär ett externt bortfall med 12 saknade deltagare. Den inbördes svarsfrekvensen visar delvis på tydligt internt

bortfall men även på exempel där det är svårt att avgöra varför informanterna inte har svarat. Enkätens femte fråga där informanterna skrev om vilka läromedel de anser främjar elevernas kreativitet och skapande visar på ett internt bortfall med två saknade svar. Enkätfrågorna 6-9 riktade sig specifikt mot moment inom kurserna och var direkta utdrag ur kursplanernas centrala innehåll (se ovan och *bilaga 1*). På de frågor som avser kurserna inom ljudproduktion så deltog 9 informanter vilket skulle kunna innebära ett internt bortfall. Det eventuella bortfallet diskuteras vidare i avdelningen 6.3, *Undersökningens bortfall och genusaspekt*.

4.4 Insamling av data

För insamling av data använde jag mig av det webbaserade enkätundersökningsverktyget *Google Form*. Genom ett första email-utskick informerades informanterna om den kommande enkätundersökningen, detta för att min email-adress skulle upplevas bekant vid enkätundersökningens utskick. Datainsamlingen pågick under 12 dagar, detta mellan datumen 20 oktober till och med Den 31 oktober 2014. Under datainsamlingens gång påmindes informanterna vid två tillfällen om undersökningen, sammanlagt fick de inbjudan om deltagande vid tre tillfällen.

4.5 Analys av data

Studiens resultat har dels analyserats strikt mätbart genom datainsamlingsverktyget *Google Form* där enkätens tre första frågor ”Kön”, ”Vilken utbildning har du inom ljud- och musikproduktion?”, ”Vilka läromedel använder du dig av i din undervisning?” (se bilaga 1) presenteras efter uppmätta resultat. Resterande enkätfrågor består av öppna frågor där informanterna har fått svara med egen författad text, resultatet har sedan tolkats och kategoriserats för att presentera det som uttrycks. Resultatet har tolkats *hermeneutisk* vilket är en analysmetod för att tolka texter, handlingar och sammanhängande uppfattningar och uttryck. Den som analyserar utgår från en viss förförståelse men har samtidigt har ett öppet förhållningssätt till det som kan tolkas för att slutligen nå en djupare förståelse av en texts handling (Korsell, 2007). De tolkande texterna ur enkätsvaren har kategoriserats utefter teman bland informanternas svar, teman skapade med utgångspunkt från studiens frågeställningar.

4.6 Etiska avväganden

Jag har i denna studie följt *Vetenskapsrådets* forskningsetiska principer och rekommendationer som innefattar fyra huvudkrav. Huvudkraven avser:

- Studiens deltagare och informationslämnare ska informeras om sin uppgift i undersökningen, vilka villkor som gäller för deras deltagande samt att deras medverkan är frivillig.
- Samtycke om medverkan skall inhämtas av forskaren och studiens deltagare och uppgiftslämnare själva bestämmer omfattningen av sin medverkan. Forskaren får inte utföra påtryckningar och på så sätt påverka deltagarnas egen vilja att medverka.
- Insamlade uppgifter om studiens deltagare och uppgiftslämnare ska lagras och användas på så sätt att de inte kan identifieras av utomstående personer.
- Insamlade data och uppgifter får endast användas i studiens syfte.

(Vetenskapsrådet, 2002)

4.7 Studiens tillförlitlighet

I denna studie samlar jag in och analyserar data med utgångspunkt från mitt syfte och mina frågeställningar. Jag vill som tidigare nämnt undersöka vilka läromedel lärare använder inom ljudproduktion och musikproduktion på gymnasieskolor i Skåne och ta reda på vilken uppfattning de har om läromedel inom sina ämnen.

En frågeställning som är viktig att lyfta fram är ifall jag i min roll som forskare letar efter de data som studiens syfte och frågeställning åsyftar eller ifall jag, genom förutfattade meningar, aktivt letar efter vissa typer av svar. Jag bör åta mig en öppen roll som även ska genomsyra min datainsamling och dess efterföljande analys så att det slutgiltiga resultatet speglar en sanningsenlig bild av likheter, men även olikheter, bland informanternas svar. Hur jag har operationaliserat studiens frågeställningar till, i denna studies fall, relevanta enkätfrågor benämns som definitionsmässig validitet. Ifall de teoretiska begrepp som används i studiens syfte, problemformulering och frågeställningar överensstämmer med de operationella begreppen så innebär det att kriterievaliditeten är hög (Halvorsen 1992).

Halvorsen (1992) beskriver hur en studies definitionsmässiga validitet och inte kan mätas empiriskt, utan att vår bedömning kommer att vara underlag för kritik och

diskussion. Enligt Halvorsen (1992) så kan begreppet validitet översättas med relevans eller giltighet.

Silverman (2010) anser att dagens kvalitativa forskning domineras av fabricerade data då merparten av de kvalitativa forskarna föredrar att intervjua små grupper, alternativt att placera små grupper i fokusgrupper. Dessa utvalda grupper intervjuas eller diskuterar i fokusgrupper grundat på en på förhand bestämd forskningsfråga, något som Silverman (2010) beskriver som att fabricera data istället för att finna data på fältet. Ett annat begrepp jag ska belysa inom detta underkapitel är reliabilitet, som av Halvorsen (1992) beskrivs som en mättings pålitlighet. Med hög reliabilitet så ska en studies uppmätta resultat kunna upprepas genom andra oberoende mätningar, för att detta ska uppnås krävs det att insamlad data ska ha genomförts noggrant tillsammans med god definitionsmässiga validiteten och hög kriterievaliditet. Om den definitionsmässiga validiteten är god skapas rätt möjligheter för hög reliabilitet (ibid.). I denna studie har jag noggrant följt en korrekt metod för insamlandet av data och för den analys som resultatet påvisar. Jag anser att denna studies definitionsmässiga validitet är god samt att kriterievaliditeten är hög vilket medför hög reliabilitet.

5. Resultat

I detta kapitel presenteras enkätundersökningens resultat där informanternas egna ord samt val bland förutbestämda svarsalternativ redovisas på två olika sätt. Inledningsvis presenteras undersökningens mer kvantitativa och uppmätta sida där informanterna har fått välja bland en rad olika förutbestämda läromedelstyper, detta med möjligheten att själva skriva till läromedel i en öppen följdfråga. Enkätundersökningens resterande frågor, alla i form av öppna frågor, som avser val av läromedel, beskrivningar av läromedelsval samt deras uppfattningar om läromedel redovisas tematiskt. Dessa teman avhandlar intressanta aspekter kopplade till undersökningens syfte och frågeställningar. De öppna frågornas svar kan innehålla och beskriva flertalet aspekter av läromedelsval, därför kan enskilda informanters data vara representerade på flertalet ställen.

Tabell 2, "Vilka typer av läromedel använder du dig av i din undervisning?":

Egenproducerade läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar	10
Studiebesök	9
Läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar producerade av andra lärare eller yrkeskunniga	8
Tidigare producerade videoklipp	7
Tidigare producerade webbsidor och/eller webbartiklar	5
Förlagsproducerade läroböcker och/eller arbetsböcker	4
Egenproducerade webbsidor och/eller digitala hjälpmedel	3
Tidigare producerade digitala hjälpmedel	2
Gästlärare	2
Egenproducerade videoklipp	1

Tabell 2 visar vilka typer av läromedel lärarna använder i sin undervisning, informanterna kunde här välja fler än ett alternativ vilket medför ett sammanlagt resultat som överstiger 11 svar. Informanterna valde i genomsnitt fyra och ett halvt alternativ var. Näst intill alla valde alternativet "Egenproducerade läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar" tätt följt av "Studiebesök" och "Läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar producerade av andra lärare eller yrkeskunniga". De alternativ som fick lägst siffror var alternativen "Egenproducerade videoklipp" med ett svar, "Gästlärare" med två svar och "Tidigare producerade digitala hjälpmedel", även detta alternativ med två svar. Informanternas vanligaste kombinationer är, som *tabell 2* även visar, de fyra, alternativt fem, svarsalternativ som valts flest gånger.

Informanternas vanligaste kombination av läromedelstyper:

- Egenproducerade läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar
- Studiebesök
- Läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar producerade av andra lärare eller yrkeskunniga
- Tidigare producerade videoklipp

Alternativt:

- Tidigare producerade webbsidor och/eller webbartiklar

Resultatet visar här på ett stort användande av läroböcker, arbetsböcker och artiklar som producerats av antingen informanterna själva eller av andra lärare eller yrkeskunniga, även studiebesök samt webbaserade videoklipp och artiklar används i en större utsträckning.

5.1 Kreativa och skapande läromedel

Informanterna fick besvara vilka läromedel de anser vara effektiva för att främja elevernas kreativitet och skapande (se bilaga 1). Här redovisas två teman ur informanternas svar.

5.1.1 Kombinationer av läromedel och kombinerade medier

Multimedia i form av videoklipp beskrivs av informanterna som ett effektivt läromedel att främja kreativitet då elever, rent generellt samt specifikt inom ämnet, kan ha svårt att lära sig genom att enbart läsa. Genom att videoklipp kombinerar de två medierna ljud och bild, samt att det finns tillgång till offentliga videoklipp som demonstrerar verkliga och omfattande musikinspelningssituationer, upplever informanterna att deras elever inspireras och arbetar mer kreativt. Majoriteten av informanterna kombinerar gärna olika typer av läromedel där videoklipp tillsammans med praktiska moment eller övningar, videoklipp tillsammans med väl förberedda instruktioner av läraren samt gästlärare tillsammans med praktiska moment eller övningar anses vara bra kombinationer för kreativitet och skapande.

5.1.2 Kreativiteten utgår från eleverna

Det finns informanter som anser att läromedel inte främjar kreativitet och att kreativiteten istället finns hos eleverna, bland enkätens data så finns det även beskrivningar av hur elever, genom uppgifter utformade av lärarna, skapar kreativt. Eleverna beskrivs delta i planeringen och utformningen av kursens moment utifrån givna ramar, arbeta med egenkomponerat material samt skapa och producera musik utifrån givna och uttänkt begränsande ramar. Uppgifterna är i form av både individuellt arbete och grupparbete, det uttrycks även ett betydande fokus på låtskrivande och arbete i inspelningsstudio. Elevernas förutsättningar i form av en kreativ miljö och motivation anges som faktorer för kreativitet och skapande.

Läromedlen i sig är inte det som gör eleverna kreativa, det är förutsättningarna och deras motivation. Att skapa ett kreativt klimat kräver oerhört mycket, jag rekommenderar att du kikar på Ekvalls modell för en kreativ arbetsplats för att få en hint om vilka saker som kan vara viktiga. (Informant 1)

Informant 1 skriver här att elevernas förutsättningar och motivation skapar kreativitet samt refererar till Ekvalls modell som underlag för att skapa en kreativ arbetsplats. Informanten anser även att det krävs mycket för att skapa ett kreativt klimat.

5.2 Vad är ett läromedel?

Undersökningen visar på att informanterna använder sig av en stor mängd olika typer av läromedel samt att det inte finns en gemensam uppfattning om vad ett läromedel är. Benämningen material används av näst intill alla informanter och benämns till viss del varierande som material, kursmaterial och undervisningsmaterial, men även rent praktiska uppgifter, experiment och övningar anges som läromedel. Enkätens frågor var genomgående utformade så att informanterna angav *vilka typer* av läromedel de använder sig av i sin undervisning. Genom att jämföra vilka olika typer av läromedel informanterna valde inledningsvis i enkäten med deras egenkomponerade svar så synliggörs teman av samband och olikheter.

5.2.1 Läromedel i praktiken

Näst intill alla informanter beskriver någon gång i undersökningen praktiska uppgifter, experiment eller övningar som val av läromedel. De rent praktiska aktiviteterna tar form som experiment av rumsakustik, föreläsningar av läraren,

gruppövningar, lärarens egna instruktioner, låtskrivarprojekt, med flera. Ingen av informanterna angav nämnda praktiska läromedel vid enkätens inledande öppna fråga, vilka typer av läromedel de använder i sin undervisning, utan finns bland de öppna enkätsvaren som avhandlar moment inom kurserna. De praktiska aktiviteterna kombineras gärna med andra typer av läromedel. Här beskriver en av informanterna hur den kombinerar praktiska exempel och uppgifter tillsammans med läroböcker, en kombination som flertalet av informanterna använder sig av.

Eftersom akustik och ljudlära i stort är ett teoretiskt avsnitt inom musikproduktionen brukar det vara användbart att konkretisera området med hjälp av läroböcker för att sedan befästa det med uppgifter och praktiska exempel på akustik och ljudlära. (Informant 2)

Informant 2 menar på att det brukar vara användbart att, genom uppgifter och praktiska exempel, konkretisera momentet akustik och ljudlära då det innehåller ett stort teoretiskt avsnitt.

5.2.2 Varierade uppfattningar

Enkätresultaten från de inledande frågorna gällande generella läromedelsval visar på ett mindre användande, samt på en mindre varierat användande, av läromedel jämfört med resultaten från de öppna egenkomponerade frågorna. Som nämnt ovan anges inte de praktiska uppgifterna, instruktionerna, experimenten och övningarna av informanterna vid de inledande frågorna, utan tillkommer i enkätens öppna frågor. Flera typer av läromedel som inte angetts vid de tidigare frågorna tillkommer i de öppna frågorna, exempelvis där informanter inledningsvis valt endast ”läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar” men angett webbaserade videoklipp, publicerade på webbsidan *Youtube*, bland de öppna frågorna. I ett fall där en informant skrivit att inga läromedel används men, i samma enkätfrågesvar, vidare utvecklar med benämningar av föremål är ett annat exempel på informanternas varierade uppfattningar om läromedel.

Inga läromedel. Tekniska hjälpmedel och learning by doing. (Informant 3)

Här anger *informant 3* att den inte använder sig av läromedel vid det efterfrågade momentet men skriver vidare ut tekniska hjälpmedel och ”learning by doing”. I flertalet enkät svar gällande specifika moment av kursernas centrala innehåll anger informanter att inga läromedel används, rimligen pekar det på att lärarnas instruktioner då utgjorde

den resurs, liksom ett läromedel, för lärande. Då andra informanter angett sina egna föreläsningar och instruktioner som läromedel visar detta på en varierad samt olik uppfattning om vad läromedel är.

5.2.3 Begreppet material

Informanterna formulerar sig olika när de beskriver läromedel, men ett genomgående tema är användandet av begreppet material som ett samlingsbegrepp för läromedel. Som tidigare nämnt benämner även informanterna material som kursmaterial eller undervisningsmaterial.

5.3 Lärarnas val av läromedel

Vilka typer av läromedel uttrycker informanterna att de använder i sin undervisning? Då alla informanter inte preciserar hur sina valda läromedel producerats och ifall de är webbaserade, digitalt lagrade på dator eller i pappersform, så redovisas läromedelsvalen mer övergripande. Exempel på mindre preciserade läromedel som anges är läroböcker, kortare texter, artiklar och eget material.

Resultatet från studiens öppna frågor visar på ett stort användande av läroböcker, arbetsböcker och artiklar producerade av antingen informanterna själva alternativt av andra lärare eller yrkeskunniga, samt baserade på antingen internet, i digital form eller i pappersform. Något som genomsyrar enkätens data är det beskrivna användandet av praktiska uppgifter, instruktioner, experiment och övningar, denna typ av läromedel visar sig därför vara en av dem mest använda i undervisning. En annan typ av läromedel som anges ofta är videoklipp, som tidigare beskrivet så går det inte att avgöra en generell utformning, dock så anges videoklipp publicerade på hemsidan *Youtube* till en betydande grad.

De läromedel som anges mer sällan är studiebesök, gästlärare och digitala hjälpmedel, vilket i fallet med gästlärare och digitala hjälpmedel stämmer överens med data i *tabell 2* (se ovan), men skiljer sig i fallet med studiebesök. Enligt *tabell 2* använder nästan intill alla informanter sig av studiebesök men i de öppna frågorna anges studiebesök inte någon gång. Även egenproducerade läromedel, i enkätens data ofta angivna som eget material, används i stor grad enligt data i *tabell 2* men anges mer sällan i de öppna frågorna.

5.3.1 Varierat användande

Det är värt att understryka att enkätens utvalda moment ur de centrala innehållen inte avhandlar hela kursernas innehåll och att läromedel på så sätt kan användas i olika grad beroende på moment. Denna studies resultat visar till viss del på ett varierat läromedelanvändande, följande exempel avhandlar moment inom Musikproduktion 1 och 2.

- Läroböcker, arbetsböcker och artiklar anges i högre grad vid momenten *rumsakustik och ljudlära* samt *fördjupad ljuddesign för publik och scen*.
- Praktiska uppgifterna, instruktioner, experimenten och övningar anges oftare vid momentet *planering och genomförande av ett musikaliskt produktionsprojekt i samarbete med andra*

5.3.2 Motiveringar

Alla öppna frågor som avsåg moment ur kursplanerna avslutades med ”motivera gärna dina val” (se bilaga 1), och gav upphov till ett antal motiveringar. Enkätsvaren innehåller till störst del beskrivningar av läromedel, men bland de motiveringar som lämnats har jag funnit intressanta samband och olikheter. I endast ett enkätsvar motiveras styrdokument, i svaret beskrivs informantens egenproducerade läromedel då utgå från skolverket. En betydande del av motiveringarna består av läromedelsval utifrån formuleringen ”egen erfarenhet”, samt att läromedelsval ur ett annat perspektiv än det egna finns formulerat bland svaren. I ett fall skriver en informant att den inte kunnat hitta läromedel, i ett annat fall uttrycker en informant att det inte funnits skrivna läromedel att använda på marknaden. Två av motiveringarna innehåller ett beskrivet kollegialt samarbete vid utformning eller val av läromedel.

6. Resultatdiskussion

Jag kommer i detta kapitel lyfta fram studiens resultat tillsammans med den tidigare forskningen och diskutera, reflektera och jämföra samband och olikheter. Jag vill genom detta kapitel belysa relevanta aspekter av läromedelsval inom ljudproduktion och musikproduktion som framgår ur studiens resultat tillsammans med tidigare teori och forskning.

6.1 Läromedelsval

Studiens resultat visar på ett stort användande av egenproducerade skriftliga läromedel, ur *tabell 2* kan vi utläsa att alla förutom en deltagare skapar egna läromedel, detta uttrycks dock i en något mindre utsträckning i studiens öppna frågor. Det vore rimligt att förutsätta att dessa läromedel är informanternas mest använda, dels på grund utav att de öppna frågornas beskrivna centrala innehåll inte avser alla moment i kurserna samt att de öppna frågorna fortfarande speglar ett stort användande av egenproducerade läromedel. Detta påvisar likheter med Gullös (2010) resultat där det genom intervjuer med lärare i musikproduktion kom fram att de uteslutande använde sig av obeprövade läromedel och skapar egenskrivna läromedel på grund utav att de inte hittar läromedel som passar ämnet. En problematik med ett stort användande av egenproducerade läromedel är att de potentiellt kan färgas av lärarnas egna uppfattningar om undervisningsinnehåll.

De bakomliggande motiveringar som informanterna i min studie uttrycker gällande sina läromedelsval innefattar till en betydande del deras egna erfarenheter samt egna perspektiv, vid endast ett tillfälle anges styrdokument motivera läromedelsvalet. Att de egna erfarenheterna och det egna perspektivet, samt även avsaknaden av styrdokument som motiveringar framgår bland enkätsvaren är viktigt att påpeka. Svenssons (2000) forskning visar på hur gymnasielärares egna pedagogiska metoder påverkar läromedlets utformning, samt att ett lärarkollegiums gemensamma läromedel användes på olika sätt beroende på lärare. Detta i kombination med Zimmermans (2009) analys där gymnasielärare i musik själva styrde undervisningens innehållsmässiga balans utan att förhålla sig till styrdokument, samt Sandbergs (1996) teori om att musklärare i stor grad baserar sin undervisning på egna intressen, föreställningar och kompetenser belyser en möjlig problematik vid ett stort användande av egenproducerade läromedel. I endast två av mina informanters enkätsvar går det att utläsa hur ett kollegialt samarbete

motiverar läromedelsvalet, detta har likheter med Zandéns (2012) beskrivning av hur musiklärare ofta är privatskickliga i den meningen att det saknas ett kollegialt samarbete vilket medför bristande kunskaper inom bedömning och betygsättning.

Bland litteraturen finns det dock en annan analys som är viktig att belysa. Gullö (2010) anser att det finns ett pedagogiskt värde i arbetsmetoden där egenproducerade skriftliga läromedel kombineras med en lämplig pedagogisk metod som inte är av sorten förmedlingspedagogik. Den tidigare forskningen jag kommit i kontakt med inom området problematiserar i en större utsträckning användandet av egenproducerade läromedel, därför anser jag att det finns ett värde i att belysa Gullös (ibid.) slutsats gällande ett pedagogiskt värde då den visar på en onyanserad diskussion inom forskningen. Min tolkning är alltså att de potentiella fördelarna med egenproducerade läromedel inte har undersökts i samma utsträckning de potentiella nackdelarna.

Studiebesök som läromedel anges av näst intill alla informanter vid den slutna enkätfrågan vars resultat presenteras i *tabell 2*, men bland de öppna frågorna beskrivs inga studiebesök. Som tidigare nämnt avhandlar inte studiens öppna frågor alla moment i kurserna, på grund utav att så många av informanterna valt studiebesök vore det rimligt att förutsätta att studiebesök som läromedel används vid moment som inte efterfrågades i enkäten. Skolans kontakt med yrkesvärlden är viktig och en trolig slutsats skulle kunna vara, bland de läromedel som avhandlas i denna studie, att studiebesök samt gästlärare är de sätt som eleverna kommer i kontakt med yrkesverksamma ljud- och musikproducenter. Burnard (2012) understryker att musikundervisningars uppfattning om kreativt skapande inte överensstämmer med hur musik skapas utanför skolan och att det inte är tillräckligt undersökt hur musikverksamheters möten med yrkeslivet kan utvecklas. Av att döma från informanternas stora användande av studiebesök så finns det en, vars omfattning inte är redogjord för i studien, kontakt med yrkeslivet. Varför gästlärare som typ av läromedel inte används till lika stor grad går inte att utläsa ur studiens resultat.

6.1.1 Läromedel i praktiken

Mängder av praktiska uppgifter, experiment, instruktioner och övningar anges av informanterna som läromedel. Min tolkning av dessa typer av beskrivna läromedel är att de till stor grad består av ett muntligt socialt samspel mellan antingen läraren och eleverna eller eleverna emellan. Social kompetens, pedagogik och ledarskap framgår i

Gullös (2010) avhandling som viktiga egenskaper i, samt något genomsyrar, musikproducenters arbete. Det beskrivna sociala samspelet som musikproducenterna i Gullös (ibid.) avhandling ligger i linje med hur informanterna beskriver exempelvis sina praktiska experiment, hur de instruerar eleverna eller arrangerar gruppövningar. Informanterna uttrycker detta läromedel som effektivt för att främja kreativitet och skapande vilket visar likheter med hur den situerade musikaliska kreativiteten som Burnard (2012) beskriver kan appliceras som modell.

Musikalisk kreativitet sker enligt Burnard (ibid.) i specifika situationer, rum och kontexter vilket jag menar att informanterna når genom praktiska läromedel. Då resultatet visar på att flertalet av informanternas praktiska läromedel är egenproducerade så finns, som tidigare nämnt, fortfarande en potentiell problematik där lärarnas egna uppfattningar kan färga innehållet.

6.1.2 Kreativa och skapande läromedel

Jag efterfrågade läromedel som främjar kreativitet och skapande, ur enkätsvaren framgår det beskrivningar av elevaktiva arbetsformer, arbetsmetoder och förhållningssätt. Ett centralt tema vid elevers kreativitet och skapande var behovet av ett kreativt klimat samt att ge eleverna inflytande i sitt eget skapande och undervisningens utformning. Erberth och Rasmusson (1996) förklarar hur drama kan användas som pedagogisk metod och på så sätt skapa ett harmoniskt och tolerant gruppklimat som gynnar kreativa processer. För att nå rätt klimat behöver eleverna få uttrycka spontanitet och ges utrymme för sina egna idéer (ibid.), detta går att likna med informanternas syn på elevaktivitet och förslag på kreativt klimat. Erberth och Rasmusson (ibid.) anser att väl avvägda ramar, på så sätt att de är lagom pådrivande, krävs för att komma i kontakt med sin skapande förmåga. En likadan metod framgår ur enkätsvaren som effektiv vid främjandet av kreativitet och skapande.

6.1.3 Multimedia

Undersökningen visar på ett stort användande av videoklipp där hemsidan *Youtube* omnämns i stor utsträckning. Informanterna anser att videoklipp är effektiva gällande främjandet av elevernas kreativitet och skapande dels på grund utav att eleverna, rent generellt samt specifikt inom ämnet, kan ha svårt att lära sig genom att enbart läsa. Najjar (1996) beskriver multimedia som ett bra verktyg för lärande där dubbelkodningsteori bevisar hur text och bild bearbetas och uppfattas genom självständiga

förbindelser i hjärnan. Najjar (ibid.) beskriver även hur teorin stärker multimedia som verktyg i de fall där individer har få förkunskaper. Detta ligger i linje med enkätsvar i denna undersökning som beskriver videoklipp som effektiva då de använder sig av både bild och ljud samt att de kurser som undersöks i denna studie delvis är på grundnivå. Det vore därför rimligt att förutsätta att flertalet elever saknar förkunskaper inom ämnesområdet och då gynnas av multimedia i undervisningen.

Burnards (2012) situerade musikaliska kreativitet, som pekar på att musik skapas i specifika kontexter och situationer, visar på likheter med hur videoklipp beskrivs av informanterna som inspirerande och främjande av kreativitet och skapande då de demonstrerar verkliga musikstudior.

6.2 Pedagogiska metoder

Genom sitt stora användande av praktiska uppgifter, experiment och elevaktiva arbetsformer ger lärarna i undersökningen uttryck för ett visst pedagogiskt synsätt som skiljer sig från den mer traditionella katederundervisningen, förmedlingspedagogiken. Hur uppgifterna är utformade visar på att eleverna till en stor del arbetar självständigt eller i grupp samt att de ges utrymme att vara med och påverka undervisningen. Motivationspedagogik och processpedagogik, så som Steinberg (2013) beskriver dem, ligger i linje med det pedagogiska synsätt som undersökningens lärare ger uttryck för. Steinberg (ibid.) beskriver hur lärare, användandes motivationspedagogik, skapar aktiviteter som aktiverar eleverna att själva påverka hur de lär sig. Vidare beskriver han, gällande processpedagogik, hur lärare tar sig an rollen som mentor, handledare, uppmuntrare, och vägledare.

Det vore rimligt att anta att undersökningens lärare, genom beskrivna praktiska uppgifter, i några fall tar sig an rollen som handledare, mentor och uppmuntrare och på så sätt använder sig av båda metoderna. Gullös (2010) resultat visade på att musikproduktionslärarna i hans undersökning använde sig av en mer laborativ och seminarieliknande pedagogisk metod samt tog avstånd från den mer traditionella förmedlingspedagogiken, något som visar likheter med den här undersökningens resultat.

6.3 Undersökningens bortfall och genusaspekt

I kapitlet *Metod* redovisas det interna och externa bortfallet som tydligt kunde påvisas av enkätsvaren. I denna avdelning diskuterar jag de fall där det är svårt att avgöra om

resultatet visar på ett internt bortfall och enkätundersökningens externa bortfall i stort. Ur resultatet från enkätfråga 8 och 9 som handlar om ljudproduktion saknas det två svar. Tre, respektive fyra, av de svar som registrerats på frågorna består av informativa meddelande om att informanterna inte undervisar i kurserna. Detta bidrar till att det är svårt att avgöra ifall svarsfrekvensen visar på ett bortfall. De två informanter som valt att inte svara på frågorna kan således ha följt givna instruktioner vilket då skulle innebära att de inte undervisar i ljudproduktion. Ungefär hälften av enkätundersökningens informanter deltog aldrig i studien vilket innebär ett stort bortfall. Det finns en risk att undersökningens webbaserade utformning kan ha varit en bidragande faktor till bortfallet då det inte är möjligt att med säkerhet avgöra om inbjudningarna nått fram. Undersökningen låg även i anslutning till ett kortare skoluppehåll, höstterminens höstlov, vilket även kan ha bidragit till bortfall. Den inledande enkätinbjudningen samt den första av de två påminnelserna skickades dock ut innan höstlovets start.

Denna undersökning var inte ämnad att studera ljudproduktion och musikproduktion ur ett genusperspektiv men eftersom tidigare, och för min undersökning väldigt relevant, forskning visat på en liknande könsfördelning så har jag valt att lyfta fram och kommentera detta. I Gullös (2010) andra delstudie intervjuades grupper av musikproduktionsstudenter vid en högskola i Sverige där nätt och jämnt var sjunde intervjudeltagare var kvinna. I studiens två andra delstudier så vare sig intervjuades kvinnliga lärare eller musikproducenter, samt att inga kvinnliga elever deltog i den undervisning som Gullö (ibid.) observerade. Enligt Gullö (ibid.), i en kommentar gällande sin studies genusaspekt, så nämnde de intervjuade lärarna och yrkesverksamma musikproducenterna inga kvinnliga kollegor. Jag anser att det finns ett värde i att vid kommande forskning undersöka genusaspekten bland lärare och yrkesverksamma inom ljudproduktion och musikproduktion, detta eftersom jag inte uppfattar en lika stor underrepresentation av kvinnliga lärare inom andra områden av musikundervisning.

6.4 Metoddiskussion

Med denna studie ville jag genomföra en totalundersökning (se *Metod*) och på så sätt spegla en större bild av vilka typer av läromedel gymnasielärare inom ljudproduktion och musikproduktion i Skåne använder sig av. Jag ämnade också skapa en bild av hur lärarna uppfattar läromedel inom sina ämnen. Med andra ord ville jag undersöka

tankemönstret gällande läromedel och läromedelsval, detta hos en grupp på 10-15 personer. Valet av enkätundersökning som metod baseras på just mängden informanter och att de var utspridda över ett större geografiskt område. En annan form av datainsamling, exempelvis intervju eller observation, skulle potentiellt ha gett djupare och mer utvecklade data eftersom jag skulle haft möjlighet att ställa följdfrågor. Genom intervju skulle informanterna även ha kunnat ge längre och mer utvecklade svar på mina frågor vilket, beroende på intervjuens struktur, hade kunnat spegla fler nyanser av deras tankemönster. Med detta sagt så hade en annan sorts metod kunnat vara till fördel för undersökningen, men eftersom jag ville undersöka en större grupp lärare utspridda över ett större geografiskt område så låg inte intervju eller observation som datainsamlingsmetod inom ramarna för studien.

6.5 Förslag till vidare forskning

Jag skulle genom intervju som datainsamlingsmetod vilja veta mer om hur ljudproduktions- och musikproduktionslärare skapar sina egna läromedel och ifall läromedlen återspeglar lärarnas egna preferenser. Det skulle även vara intressant att undersöka nämnda lärares egna erfarenheter av att vara studenter och ifall det återspeglas på den egna undervisningen. Vidare skulle jag, genom förslagsvis iakttagande observation, vilja veta mer om dem praktiska typerna av läromedel som informanterna i denna undersökning gett uttryck för och på vilka sätt de i praktiken ter sig olika. En annan aspekt som vore intressant att undersöka är hur lärarna relaterar till styrdokument när de väljer eller utformar läromedel ämnade för ljudproduktion och musikproduktion.

Referenser

- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bryman, A. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Burnard, P. (2012). Rethinking 'musical creativity' and the notion of multiple creativities in music. Odena, O. (Ed.). *Musical creativity: insights from music education research* (s.5-27). Farnham: Ashgate Publishing Ltd.
- Ejlertsson, G. (2005). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. (2. [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Eliasson, A. (2006). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Erberth, B. & Rasmusson, V. (1996). *Undervisa i pedagogiskt drama*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Folkestad, G. (1996). *Computer based creative music making: young people's music. in the digital age*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Gullö, J. (2010). *Musikproduktion med föränderliga verktyg: en pedagogisk utmaning*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, Centrum för musikpedagogisk forskning, 2010. Stockholm.
- Halvorsen, K. (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Hargreaves, D.J., Miell, D. & MacDonald, R. (2012). Explaining musical imaginations: Creativity, performance, and perception. Hargreaves, D.J., Miell, D. & MacDonald, R. (red.). *Musical imaginations: multidisciplinary perspectives on creativity, performance and perception*. Oxford: Oxford University Press.
- Haskell, R.E. (2001). *Transfer of learning: cognition, instruction and reasoning*. San Diego, Calif.: Academic.
- Heiling, G. 2007. Play Well and Have Fun. Folkestad, G. (Ed.). *A decade of research in music education* (s.57-73). Malmö: Malmö Academy of Music, Lund University.

- Howe, N. & Strauss, W. (2000). *Millennials rising: the next great generation /by Neil Howe and Bill Strauss ; cartoons by R.J. Matson*. New York: Vintage Books.
- ITiS. (1998). *Lärandets verktyg – Nationellt program för IT i skolan*. Stockholm: Regeringens skrivelse 1997/98:176
- Juhlin Svensson, A. (2000). *Nya redskap för lärande: studier av lärarens val och användning av läromedel i gymnasieskolan*. Diss. (sammanfattning) Stockholm: Univ. Stockholm.
- Korsell, I. (2007). *Läromedel: det fria valet?: om lärares användning av läromedel*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Lave, J. (2009). The practise of learning. Illeris, K. (red.). *Contemporary theories of learning: learning theorists... in their own words* (s.200-208). London: Routledge.
- Lilliestam, L. (2009). *Musikliv: vad människor gör med musik - och musik med människor*. (2. rev. uppl.) Göteborg: Ejeby.
- Lärarnas Riksförbund (2014). Skolans styrdokument. Hämtad 2014-10-29, från <http://www.lr.se/duidinyrkesroll/lararesbefogenheter/skolansstyrdokument.4.3cb716391262c05111b800075.html>
- Molander, B. (1996). *Kunskap i handling*. (2., omarb. uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Najjar, Lawrence J. (1996). Multimedia Information and Learning. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 5 (2), 129-150.
- Nilsson, B. (2002). *"Jag kan göra hundra låtar": barns musikskapande med digitala verktyg*. Diss. Lund : Univ., 2002. Malmö.
- Prop. 2009/09:87. *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan*. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/72/69/514f5f8a.pdf>
- Runco, M.A. & Albert, R.S. (2010). Creativity Research: A Historical View. Kaufman, J.C. & Sternberg, R.J. (red.). *The Cambridge handbook of creativity [Elektronisk resurs]*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Sandberg, R. (1996). *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv: några variationer över ett läroplansteoretiskt tema*. Diss. Stockholm : Univ.. Stockholm.
- Schön, D.A. (1983). *The reflective practitioner: how professionals think in action*. Aldershot: Avebury.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Selander, S. (2014). Läromedel. I Nationalencyklopedin. Tillgänglig:
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/läromedel>
- Silverman, D. (2010). *En mycket kortfattad, ganska intressant och någorlunda billig bok om kvalitativ forskning*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (1994). Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94. Hämtad från
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>
- Skolverket (2006a). Läromedlets roll i undervisningen – Rapport 284. Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2006b). Kostnader riksnivå: Sveriges officiella statistik om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning - Rapport 280. Stockholm: Skolverket
- Skolverket. (2011). Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2012). Kostnader riksnivå: Sveriges officiella statistik om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning – rapport 377. Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2014a). Gymnasieutbildning. Hämtad 2014-10-29, från
<http://www.skolverket.se/skolformer/gymnasieutbildning>
- Skolverket (2014b). Ämne – musik. Hämtad 2014-10-29, från
<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?subjectCode=MUS&lang=sv&tos=gy>

- Skolverket (2014c). Vad är läromedel?. Hämtad 2014-11-07, från <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/vad-ar-laromedel-1.181690>
- Skolverket (2014d). Ämne – Ljudproduktion. Hämtad 2014-10-29, från <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/subject.htm?lang=sv&subjectCode=lju&tos=gy>
- Steinberg, J.M. (2013). *Lyckas med digitala verktyg i skolan: pedagogik, struktur och ledarskap*. Stockholm: Gothia.
- Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Zandén, O. (2012). *Från privatskicklig till professionell*. Hämtad 2014-11-04, från <http://www.musiklararportalen.se/2012/09/fran-privatskicklig-till-professionell>
- Zimmerman Nilsson, M. (2009). *Musiklärares val av undervisningsinnehåll: en studie om undervisning i ensemble och gehörs- och musikleära inom gymnasieskolan*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2009. Göteborg.

Bilaga 1

Enkäten:

Kön

- Kvinna
- Man
- Annat

Vilken utbildning har du inom ämnet ljud- och musikproduktion?

- Musiklärarutbildning
- Annan lärarutbildning
- Annan högskoleutbildning
- Folkhögskoleutbildning
- Gymnasieutbildning
- Fristående yrkesutbildning
- Annan utbildning
- Ingen formell utbildning, yrkeserfarenhet

Använder du dig av andra typer läromedel som inte nämns ovan?

Egenproducerade och/eller tidigare producerade

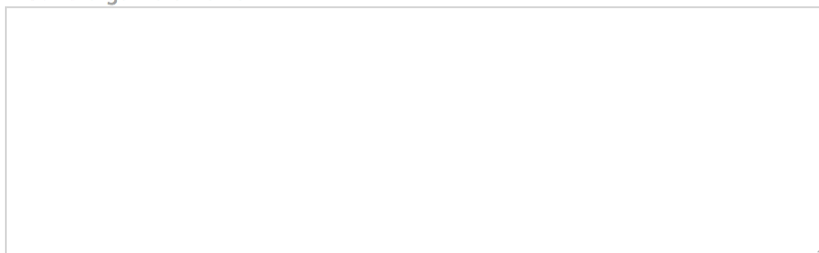
Vilka typer av läromedel använder du dig av i din undervisning (du kan välja flera alternativ)?

Läromedel brukar beskrivas som läroböcker, IT- och datorredskap och allmänna klassrumsmaterial, men det finns även definitioner som innefattar djur och natur, möten mellan människor och studiebesök. I många fall använder sig lärare av egenproducerade läromedel.

- Förlagsproducerade läroböcker och/eller arbetsböcker
- Läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar producerade av andra lärare eller yrkeskunniga
- Tidigare producerade webbsidor och/eller webbartiklar
- Tidigare producerade digitala hjälpmedel
- Tidigare producerade videoklipp
- Egenproducerade läroböcker, arbetsböcker och/eller artiklar.
- Egenproducerade videoklipp
- Egenproducerade webbsidor och/eller digitala hjälpmedel
- Studiebesök
- Gästlärare

Vilka typer av läromedel anser du är effektiva för att främja elevernas kreativitet och skapande?

Motivera gärna dina val

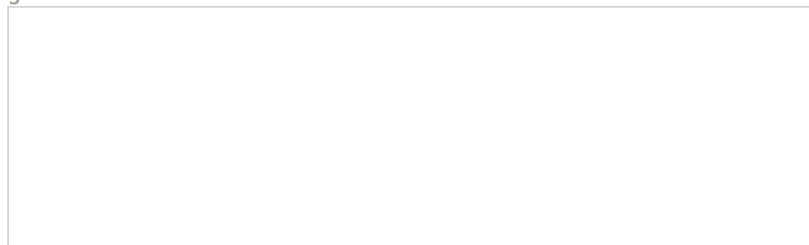

Nedan följer några frågor specifikt riktade mot kurserna ljudproduktion (1 och 2) och musikproduktion (1 och 2). Om du undervisar i båda ämnena besvarar samtliga frågor, annars besvarar du bara frågorna för det ämne du undervisar i.

Musikproduktion

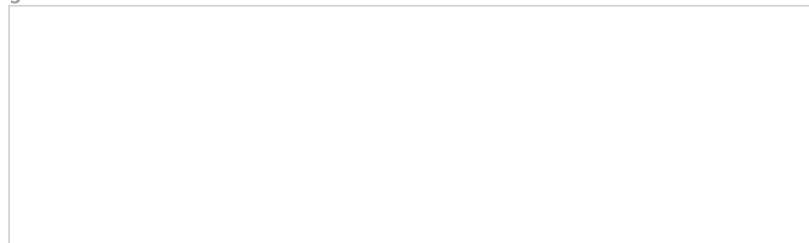
I skolverkets läroplan för musikproduktion 1 är rumsakustik och ljudlära ett av de centrala innehållen för kursen, i fördjupningskursen musikproduktion 2 framställs fördjupad ljuddesign för publik och scen som ett centralt innehåll.

Vilka typer av läromedel använder du i ditt arbete med detta/dessa moment i kursen/kurserna? Motivera gärna dina val.

I skolverkets läroplan för musikproduktion 1 och dess uppföljningskurs, musikproduktion 2, beskrivs planering och genomförande av ett musikaliskt produktionsprojekt i samarbete med andra som ett av de centrala innehållen.

Vilka typer av läromedel använder du i ditt arbete med detta/dessa moment i kursen/kurserna? Motivera gärna dina val.

Ljudproduktion

I skolverkets läroplan för kursen ljudproduktion 1 samt för fördjupningskursen ljudproduktion 2 är inspelnings- och redigeringsteknik ett av de centrala innehållen.

Vilka typer av läromedel använder du i ditt arbete med detta/dessa moment i kursen/kurserna? Motivera gärna dina val.

I skolverkets läroplan för ljudproduktion 1 är orientering om digital musikproduktion för film och radio, till exempel jinglar och enklare filmmusik ett av de centrala innehållen för kursen, i fördjupningskursen ljudproduktion 2 framställs dokumentär- och reklamproduktioner - planering, genomförande och utvärdering som ett centralt innehåll.

Vilka typer av läromedel använder du i ditt arbete med detta/dessa moment i kursen/kurserna? Motivera gärna dina val.

Submit

Bilaga 2

Följebrevet:

Enkätstudie om läromedelsval inom ljud- och musikproduktion

Mitt namn är Joakim Jensen och jag är en blivande instrument- och ensemblepedagog från musikhögskolan i Malmö. Under hösten genomför jag en enkätstudie som del av mitt examensarbete där jag vill kartlägga vilka typer av läromedel som används inom kurserna Ljudproduktion 1 och 2, samt Musikproduktion 1 och 2 på gymnasieskolor i Skåne.

Du som får detta brev är utvald utifrån att du arbetar eller har arbetat med ljud-och musikproduktion på gymnasieskolor i Skåne, din kunskap och dina åsikter är värdefulla för studien.

Deltagandet i enkätstudien är självklart frivilligt men jag hoppas du har möjlighet att delta, detta för att studiens resultat ska bli så intressant som möjligt. Som informant är du **anonym** vilket innebär att jag inte vet vem som har svarat och inte kan knyta enkätsvar till specifika individer eller mailadresser. Det webbaserade verktyget *Google form* kommer att användas och är låst till att säkerställa anonymitet.

Sista datum för deltagande i studien är onsdagen **den 29 oktober kl 15.00**, innan dess kan det skickas påminnelser.

Om du har frågor så är du välkommen att kontakta mig eller min handledare Bo Nilsson.

Ett stort **tack** på förhand, jag hoppas **Du** vill medverka i studien!

Joakim Jensen
IE5, rockutbildningen
Musikhögskolan i Malmö
Mail: amu10jje@student.lu.se
Tel: 073-1533066

Bo Nilsson
Docent i musikpedagogik
Musikhögskolan i Malmö
Mail: bo.nilsson@hkr.se